

General armije
NIKOLA LJUBIČIĆ

Tito spada u red najznamenitijih vojskovođa u istoriji ratova

Na Komemorativnoj sednici oružanih snaga SFRJ o životu i delu vrhovnog komandanta oružanih snaga SFRJ maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita govorio je general armije Nikola Ljubičić, savezni sekretar za narodnu odbranu.

Drugarice i drugovi,

Umro je Josip Broz Tito, predsjednik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, predsjednik Saveza komunista Jugoslavije, vrhovni komandant oružanih snaga Jugoslavije, najznamenitija ličnost u dugoj istoriji naših naroda, međunarodni tribun koji je svojim imenom obilježio epohu istorijskog buđenja naroda, najvažniji osnivač pokreta nesvrstanih i priznati rukovodilac međunarodnog radničkog pokreta.

U ovom tragičnom času naša zemlja je ujedinjena najdubljom tugom i najčvršćom riješenošću da nastavi Titovo djelo.

Za radničku klasu i radne ljude, narode i narodnosti socijalističke Jugoslavije, za čitav progresivni svijet, smrt druga Tita je neizmjeran gubitak. Od mladičkog doba do posljednjeg časa, Tito se s neviđenom energijom borio za to da naš radni čovjek i radnička klasa, naši narodi i narodnosti budu kovači svoje sreće i svoje istorije.

Cio život posvetio je neumornoj borbi za socijalizam i društveni progres. Od početka svoje revolucionarne djelatnosti bio je

privržen Marksovoj ideji o oslobađanju rada i stvaranju slobodnih asocijacija udruženih proizvođača. I niko kao on nije poštovao pravo svakog naroda na samoopredjeljenje i ravnopravni položaj u međunarodnoj zajednici. Njemu su bili duboko tuđi bilo kakvi oblici imperijalizma, hegemonizma i ugnjetavanja.

Titovo ime i djelo živjeće kroz vijekove

Ponosimo se što je naša zemlja rodila i odgojila takvog čovjeka, druga i prijatelja kakav je bio Tito. Svuda, u zemlji i u svijetu, dočekivan je s iskrenom ljubavlju i dubokim poštovanjem.

Ljudi u svijetu cijene i poštuju velike vrijednosti. Zato je normalno što je Tito kao revolucionar i državnik bio okružen simpatijama i uvažavanjem na svim kontinentima, i od svih je bio priznat kao građanin svijeta.

Malo je državnika koji su bili kao Tito poštovani i voljeni od miliona ljudi na svim meridijanima. On je mogao imati i protivnika, ali mu ni oni nisu mogli odreći poštovanje. Njegovu smrt danas žale svi oni kojima su mir, sloboda i pravda na srcu.

Ako može biti utjehe zbog nenadoknadivog gubitka, ona je u tome što njegovo djelo, njegov ugled i plemenitost nikada neće umrijeti.

Titovo ime i djelo živjeće kroz vijekove.

Opraštajući se od druga Tita, imamo stalno pred očima lik čovjeka kojeg smo najviše voljeli, njegovu divnu figuru, isklesanu revolucionarnom idejom i akcijom. Iskazujemo voljenom drugu Titu svoje duboko poštovanje i zahvalnost za sve što je učinio za naše radne ljude, narode i narodnosti dugotrajnim revolucionarnim radom na čelu Komunističke partije i Saveza komunista Jugoslavije, naše države i oružanih snaga.

Jugoslavija, nesvrstane zemlje, radnički i komunistički pokret svijeta, svjetska zajednica izgubili su državnika, borca za progres ljudskog roda, čije je djelo ušlo u istoriju.

U prelomnim trenucima naše oslobodilačke i revolucionarne borbe, na onim najtežim razmeđima i prekretnicama, drug Tito je presudno uticao na postavljanje ciljeva, na pravce i metode borbe, dajući svemu tome lični pečat hrabrosti, vizionarstva i čovječnosti.

Josip Broz je ličnost kroz koju govori istorija i koji nju stvara, baš zato što je duboko proniknuo u njene zakone i potrebe. Dva-deseti vijek je epoha u kojoj se ruše građevine dotrajalih društve-

nih poredaka i iz njihovih razvalina rađa novo društvo. To vrijeme traži za svoje neimare one koji su kadri ne samo da vjeruju u svoj cilj, već i da druge pale tom vatrom i vjerom, ljude koji vide jasnije i dalje od drugih. Takav neimar bio je naš Tito. Rodio se u vrijeme kad su Evropom gospodarila carstva i kraljevstva, a drugim kontinentima kolonijalne metropole, a završio svoj život u eri pobjede socijalizma u mnogim zemljama i njegovog prodora u društveni život na ogromnom prostoru naše planete. Svojom ulogom, on je pružio lavovski doprinos tom presudnom preokretu, najznačajnijem u čitavoj ljudskoj istoriji.

Titov ogromni talenat i njegove bogate sposobnosti najbolje su se ogledali u tome što je on, boreći se, djelujući i stvarajući u tom burnom vremenu jasno uvidio povezanost i međuzavisnost ekonomskih, političkih, vojnih, nacionalnih i međunarodnih zbivanja. Samo tako može se objasniti njegova svestrana uloga na svim poljima revolucionarne borbe. Samo velike ličnosti posjeduju mogućnosti sagledavanja cjelovitosti ukupnih kretanja. Drug Tito je dalje od drugih ponirao u budućnost. Zato je izrastao u državnika svjetskog značaja.

Život i djelo druga Tita ugrađeni su u najslavnije stranice naše istorije. To je tako zbog toga što je on svoje idejno i političko opredjeljenje i svoje mnogostruke sposobnosti neraskidivo povezao sa borbom radničke klase, kao najnaprednije društvene snage, i što je uvijek imao na umu i u srcu istorijsku težnju i interes naših naroda i narodnosti da žive u bratskoj zajednici ravnopravnih. On je to mogao, jer je posjedovao duboke ljudske osobine, a kao radnik neposredno je osjetio probleme svoje klase. Sreća je za naše narode i narodnosti, za Jugoslaviju kao cjelinu, što se Tito pojavio u sudbonosnim danima za naše narode. Tokom čitave svoje revolucionarne borbe, a naročito od 1937. godine, kad se stavlja na čelo KPJ, on neprekidno radi na stvaranju uslova da pretvori ropstvo u slobodu, bol u radost, siromaštvo u razvijenost, lutanja u cilj, maštanja u stvarnost.

U dramatičnoj 1941. godini, Tito je bio na čelu Komunističke partije i jugoslovenskog revolucionarno-oslobodilačkog pokreta i pod njegovim neposrednim rukovodstvom otpočeli smo prvi oružani ustanak protiv fašističkih zavojevača u porobljenoj Evropi. U tadašnjim okolnostima to je bio najteži izazov koji je istorija mogla postaviti pojedincu, radničkoj klasi i porobljenom narodu. Tito je taj izazov prihvatio bez dvoumljenja, ispoljavajući smjelost i odlučnost kojima nema ravne.

Prodornim umom revolucionara i vojskovođe, on je na bespuću raspada bivše Jugoslavije i potpunog poraza njene vojske jasno sagledao istorijsku društvenu snagu u narastanju. On je tu snagu vidio u organizovanosti i političkom profilu Komunističke partije, u revolucionarnoj energiji radničke klase, seljaštva i napredne inteligencije, u slobodarskim tradicijama i težnjama svih naših naroda i narodnosti.

Tito je, kao komunista i revolucionar, živio, radio i borio se u sredini radnika i radnih ljudi u svim krajevima Jugoslavije. On je zato mogao proniknuti u njihova srca i razumjeti njihova najdublja osjećanja, potrebe i težnje, a i njihovu spremnost da »jurišaju na nebo«. U tim predviđanjima i očekivanjima nije se prevario.

Kada je trebalo donijeti istorijsku odluku za pokretanje naroda i narodnosti na ustanak, Tito je kao revolucionar i vojskovođa nepokolebljivo slijedio ideju da istinska sloboda i nezavisnost, samostalnost i društveni preobražaj mogu nastati samo kao rezultat revolucionarne i oslobodilačke borbe radničke klase i najširih narodnih masa. Na tom izvoru on se napajao istrajnošću i čvrstinom, odvažnošću i heroizmom.

Govoreći o borbi naših naroda i narodnosti za slobodu, drug Tito je rekao: »Mi slobodu nismo dobili na tanjiru i za zelenim stolom. I mi, mali narodi u moru fašističke Evrope, digli smo se da spasimo čast svojih naroda, da se borimo za svoju nezavisnost i da jednoga dana smjelo i otvorenih očiju možemo kazati: mi smo dali sve što smo mogli da bismo doprinijeli općoj stvari, to jest oslobođenju Evrope, oslobođenju naše zemlje od fašističkog okupatorskog žiga«. U tim njegovim riječima odzvanja osjećanje časti i ponosa svakog našeg čovjeka zbog masovnog heroizma koji su naši narodi pokazali u borbi protiv fašizma, zbog lavovskog doprinosa koji su dali pobjedi u toj borbi, zbog ispunjene odgovornosti pred istorijom.

Kroz oganj i borbu, kroz krv i patnje Tito je stvarao oružanu snagu ustanka i revolucije koja je bila kovačnica bratstva i jedinstva i ravnopravnosti, »oslonac i štit« nove narodne vlasti. Tito je u posebnim do tada nepoznatim uslovima pokrenuo narode i narodnosti Jugoslavije na ustanak. On je dublje nego iko prije njega shvatio uslove i zakonitosti revolucionarnog momenta. On je dublje nego drugi pronikao u suštinu marksizma, primijenio i obogatio marksističku ideju o naoružanom narodu, i to u konkretnim uslovima drugog svjetskog rata, otkrivajući nove oblike vojne organizacije i nove metode vođenja oružane borbe. Za njega je revolucionarna i oslobodilačka armija uvijek bila nerazdvojni dio naših naroda i narodnosti, u čijim se redovima bore njihovi najbolji sinovi i kćeri.

Tito je organizovao i poveo rat na cijelom jugoslovenskom prostoru u vrijeme kad je Jugoslavija bila razbijena i podijeljena. Na platformi borbe protiv okupatora, KPJ na čelu sa drugom Titom, zahvaljujući njegovoj dalekovidosti, pokreće u borbu za nacionalno i socijalno oslobođenje sve naše narode i narodnosti. U vatri revolucije, ujedinjuju se svi dijelovi zemlje u jednu cjelinu i stvara se nova Jugoslavija. Taj doprinos je od epohalnog značaja za sve narode i narodnosti koji su u takvoj zajednici doživjeli svoju renesansu i progres, doživjeli svoje najpunije oslobođenje.

U borbi za oslobođenje zemlje, pod Titovim neposrednim rukovođenjem, dobili smo velike i slavne bitke i pobjede — Užice, Foča, Bosanska krajina, Crna Gora, Sandžak, Bihać, Jajce, Neretva i Sutjeska, Bela krajina i još mnoge druge.

Tita svrstavaju u red najznamenitijih vojskovođa u istoriji ratova. Trajna je njegova zasluga u tome što je dokazao mogućnost uspješne oružane borbe i protiv višestruko nadmoćne imperijalističke sile. Njegove političke i strategijske ideje i praktična rješenja u toj oblasti postala su svojinom svih naroda koji se bore za slobodu i nezavisnost ili se brane od spoljnog pritiska i agresije. To je njegov doprinos borbi naroda za svoje konačno oslobođenje.

Tito je bio duboko misaona ličnost. On je uvijek, prije nego što je donio odluku, vršio svestranu procjenu konkretnih uslova i sagledavao ne samo bliske, već i dalekosežne posljedice novih poduhvata. On nije mogao voditi tako težak rat samo rješavanjem konkretnih problema koje je nametala savremena praksa, već je i svakodnevne taktičke probleme sagledavao u mnogo širim strategijskim okvirima, u okviru cjeline revolucionarnih promjena. Tako je postupao zato što je u rat ušao kao izgrađen revolucionar, što je poznavao naučne zakonitosti vođenja rata i revolucije, pa je zato pronicao i dublje i dalje u ono što nastaje kao neposredna ratna stvarnost. Zbog toga su u Titovom djelu tako čvrsto bili slivani u kompaktnu cjelinu teorijski prilaz ratu i vođenje rata kao prakse.

Sa genijalnom dalekovidošću uvijek je na vrijeme stvarao i dalje razvijao vojnu organizaciju i prilagođavao je novim uslovima vođenja rata. Zahvaljujući tome što smo imali na čelu takvog vrhovnog komandanta, mi smo se mogli tući sa mnogo bolje naoružanim i brojno nadmoćnijim neprijateljem i redovno izlaziti kao pobjednici.

Značaj njegovih naučnih i praktičnih ostvarenja ne ograničava se isključivo na onaj rat koji smo vodili pod njegovim rukovodstvom, već ona imaju punu važnost i za sve buduće teške dane, ako bi do njih došlo. Zato, kada bismo ponovo došli u situaciju da se

borimo protiv agresora za slobodu svoje zemlje, mi ćemo to činiti tako uporno i znalački kako smo to činili kad je Tito komandovao našim oružanim snagama, jer su njegove misli i stavovi utkani u naš sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Tito je bio dinamična ličnost. To su crte koje krase velike vojskovođe i velike ljude. On je svoju dinamičnost unio kao bitnu karakteristiku vođenja borbenih dejstava. Uvijek je isticao da se rat ne dobija defanzivom, već stalnim napadima. Zato je on unosio ofanzivni duh u sve oblike kombinovanog vođenja oružane borbe i visoko nadmašio mehaničke ideje o ofanzivi, koje je neprijateljsko komandovanje zasnivalo isključivo na vojno-tehničkoj nadmoćnosti.

U Titovom konceptu opštenarodnog rata sadržana je negacija okupacionog sistema neprijatelja. On je tačno predvidio da neprijatelj, ma koliko bio jak, ne može »sjediti na bajonetima« i da nikada ne može imati dovoljno snaga da se suprotstavi narodu koji je spreman na borbu i otpor. On je formulisao strategijsko načelo od najveće važnosti: ako budemo prinuđeni da napustimo jednu teritoriju, oslobodićemo drugu, još veću i značajniju.

Kao vrhovni komandant, izrekao je geslo: nema bezizlaznih situacija, i te njegove riječi duboko su se uvrežile u način mišljenja i ponašanja naših ljudi u ratu i miru. One podstiču inicijativu i odgovornost, istrajnost u naporima i riješenost da se savladaju sve teškoće.

*Tito je bio najhumaniji ratnik svog vremena
koji je rat nadvisio humanizmom*

Tito je, kao vrhovni komandant, bio uzor odvažnosti, heroizma i najveće istrajnosti u izvršavanju strategijskih ciljeva. On je ovjenčan besmrtnom slavom vrhovnog komandanta koji je neposredno komandovao jedinicama u borbi i koji je ranjen na bojnopolju. Niko kao on nije prenosio na ljude s kojima se susretao i razgovarao čvrstinu uvjerenja i borbeni optimizam. Sam on često je govorio da su problemi i teškoće na koje je nailazio uvećavale njegovu snagu i odlučnost da ih riješi. I, ako se događalo da mu se obrate ljudi koji su obrvani teškoćama, nije se događalo da ne odu ohrabreni.

Tito je bio najhumaniji ratnik svog vremena, koji je rat nadvisio humanizmom. Ni u najokrutnijim ratnim okolnostima on nije zaboravljao najplemenitije veze ljudskosti koje moraju da budu očuvane. Briga za ranjenike bila je njegova najveća briga. U svima

nama savremeniciima i u budućim generacijama, za vječna vremena ostaće u sjećanju njegov imperativ: da ni kao čovjek ni kao vrhovni komandant ne može i neće ostaviti ranjenike bez zaštite. Istim humanim obzirima bio je inspirisan i njegov plemenit odnos prema zarobljenicima.

U svim ljudskim odnosima Tito je bio čovjek, drug i prijatelj. U svakom čovjeku, starom i mladom i onom najmlađem gledao je ličnost i pokazivao mu uvažavanje. Za njega je suštinski kvalitet naše armije i naših oružanih snaga bio i ostao drugarski karakter međuljudskih odnosa, drugarstvo između starješina i vojnika. On je često isticao da su disciplina, vojna organizovanost, besprijeekorno izvršavanje naređenja pretpostavljenog — bezuslovne osobine Armije. Ali je, u isto vrijeme, naglašavao da drugarski međuljudski odnosi tome ne protivrječe, već umnogome doprinose svjesnoj vojnoj disciplini, organizovanosti i izvršavanju naređenja.

Tito je nama, vojnim starješinama, ostavio u amanet da poštujemo i uvažavamo ličnost mlađeg, ličnost vojnika, da nikada ne vrijeđamo njihovo dostojanstvo. Ne može biti u tom smislu veće obaveze od one koju je odredio svojim ličnim primjerom.

Oslanjajući se na iskustvo revolucionara, državnika i vojskovođe, koji je bio u središtu istorijskih zbivanja u dugom vremenskom razdoblju, od oktobarske socijalističke revolucije do naših dana, Tito je povezao zadatak razvoja i odbrane revolucije riječima koje će ostati trajno upamćene. »Svaka revolucija vrijedi«, rekao je Tito, »onoliko koliko je sposobna da se stalno razvija i da brani svoje tekovine«.

On je uvijek polazio od toga da je socijalizmu neophodan mir kao bitan uslov borbe za nove društveno-ekonomske odnose u kojima će biti ukinuta eksploatacija, za ravnopravnost svih naroda i zemalja, za humanost i ljudsku solidarnost. U isto vrijeme stalno je imao na umu da se, u uslovima postojećih blokovskih i drugih međunarodnih suprotnosti, kada se prijetnja silom i upotreba vojne sile sve više širi, mir i bezbjednost mogu osigurati samo jedinstvom cijele nacije, svih naroda i narodnosti osloncem na njihove odbrambene snage.

Događaji su mu dali za pravo. Iako je naša zemlja, u više navrata, bila izložena snažnim pritiscima spoljnih sila, koje su po pravilu podsticale i neprijateljsku djelatnost iznutra, mi smo pod Titovim vođstvom uvijek uspijevali da savladamo sve opasnosti i da ostanemo dosljedni sopstvenom putu socijalističke izgradnje i nezavisnoj i nesvrstanoj spoljnoj politici. Nepogrešivim odbrambenim

instinktom, Tito nas je učio i naučio da jasno uočavamo svaki znak spoljne opasnosti i da blagovremeno preduzimamo sve što je potrebno za odbranu zemlje. U svakoj takvoj situaciji dolazile su do punog značaja one vrijednosti koje je stvorio drug Tito, a to su bratstvo i jedinstvo, povezanost svih naroda i narodnosti u cjelovitost Jugoslavije kao bratske ravnopravne zajednice, naš samoupravni socijalistički sistem, nesvrstana politika i strategija ONO i DSZ.

*Tito je inicirao najšire područjivanje
odbrambenih poslova za koje zna
savremeni svijet*

Tito je uvijek gledao naprijed, uzimao u obzir bitne karakteristike međunarodnih odnosa, sagledavao prijetnje koje takvi poremećaji odnosa mogu donijeti i blagovremeno poduzimao mjere da se takvi poremećaji preduprije. Isto kao i u ratu, on je i u poslijeratnom periodu bio inicijator i pokretač usavršavanja ratne vještine i unošenja u oružane snage nove ratne tehnike. Uvijek smo od njega dobijali naređenja i zadatke u kojima se ogledao dugoročan, strategijski pravac razvoja naših oružanih snaga. On nas je stalno podsticao da neprekidno naoružavamo i opremamo oružane snage savremenom ratnom tehnikom, da se efikasno obučavamo za izvođenje borbenih dejstava u najsloženijim ratnim uslovima, te da takve uslove imamo u vidu i prilikom usavršavanja rukovođenja i komandovanja.

U isto vrijeme, on je naglašavao da je naša najveća odbrambena snaga u ljudima visokog morala i političke svijesti, koji su privrženi interesima radničke klase, naroda i narodnosti, socijalističkoj samoupravnoj, nezavisnoj i nesvrstanoj Jugoslaviji.

Ove Titove poruke bile su i ostaće zvijezda vodilja ratnih, poslijeratnih i budućih generacija. Mi ćemo uvijek izvršavati odbrambene zadatke kao da je Tito s nama.

U skladu s opštim razvojem socijalističkog samoupravljanja u našoj zemlji, Tito je inicirao najšire područjivanje odbrambenih poslova za koje zna savremeni svijet. On je najbolje mogućnosti zaštite i odbrane zemlje vidio u okviru cjelovitog razvoja socijalističkog samoupravljanja, naglašavajući da naši radni ljudi i građani, izgrađujući socijalizam na samoupravnim osnovama, najbolje znaju kako treba te tekovine braniti. Na pitanje koje je on postavio: Ko bi danas mogao ugroziti samoupravljanje milionskih masa samouprav-

ljača, ko bi mogao ugroziti slobodu i nezavisnost naših naroda i narodnosti, mi odgovaramo njegovim riječima — nema te žrtve koju ne bismo podnijeli i nema te snage kojoj se ne bismo suprotstavili u odbrani slobode, nezavisnosti i socijalističkog samoupravljanja.

Opraštajući se od druga Tita u ime oružanih snaga socijalističke Jugoslavije, kojima je on komandovao od ustaničke 1941. do današnjeg dana, mi se zavjetujemo da ćemo slijediti njegov primjer, da ćemo se pripremati za odbranu zemlje i boriti se, ako zatreba, kao što smo to činili pod njegovom komandom. Obećavamo, produžićemo Titovim putem. Samo tako ćemo biti dostojni velikog Titovog djela i sreće što smo živjeli i radili u Titovoj epohi.

Drugarice i drugovi,

Tito je u svim oblastima naše društvene djelatnosti tražio i nalazio put i način za neposredno organizovanje i akciju radničke klase i narodnih masa. U borbi najširih slojeva naroda, pod rukovodstvom radničke klase i njene avangarde SKJ, vidio je osnovnu pretpostavku za ostvarivanje ciljeva revolucije.

Ako se pažljivo slijedi Titov životni put, onda se iz svih borbi koje je on vodio i svih njegovih pregalaštava od stupanja u radnički pokret do danas provlači kao crvena nit svekolikog njegovog angažovanja — borba za revolucionarnu partiju u Jugoslaviji koja jedina može pokrenuti, organizovati i voditi revolucionarni društveni preobražaj i osigurati tekovine tog preobražaja. To je bio titovski put iskivanja oružja radničke klase Jugoslavije u borbi za njene istorijske i aktuelne interese. Takvu avangardnu snagu Tito je gradio više od četiri decenije. Bez Komunističke partije, odnosno Saveza komunista Jugoslavije kakav je izgrađen pod Titovim rukovodstvom, ne bi bilo ni oslobodilačkog rata i socijalističke revolucije u Jugoslaviji, ne bi bilo federativne jugoslovenske zajednice ravnopravnih i jedinstvenih naroda i narodnosti, ne bi bilo samoupravljanja, ne bi bilo naše nezavisnosti i nesvrstanosti.

Zato pamtimo Titove riječi o jačanju vodeće uloge i odgovornosti Saveza komunista, kao stalan i prvorazredan zadatak u očuvanju i razvoju naše revolucije. Samo takva titovska partija mogla je decenijama neprekidno biti otvorena za savremene procese, sposobna za promjene kada to život traži, kadra da se hvata ukoštac sa odgovornostima koje donosi vrijeme i sposobna da otvara perspektivu razvoja. Samo takva partija je mogla krčiti puteve novog, radi ostvarivanja ciljeva i interesa radničke klase.

Kao vizionar koji gleda naprijed na horizonte budućih dana, Tito je, još prije početka oružanog ustanka naših naroda i narodnosti, sagledao značaj okupljanja i mobilisanja svih progresivnih snaga u zemlji. Njegov osvjedočeni smisao za organizovanje i pokretanje masa došao je potpuno do izražaja kroz narodnooslobodilački rat i revoluciju.

Tito je bolje od svih ocijenio da revolucija može pobijediti ako stvori svoje oružane snage i obezbijedi narodnu vlast. Zato je on bio inicijator u stvaranju narodnooslobodilačkih odbora, kao istinskih organa narodne vlasti. Po njegovoj zamisli, narodnooslobodilački odbori postali su, u najtežim ratnim uslovima, najdemokratskiji organi koje je sam narod birao i kome su oni polagali račun o svom radu. Oni su bili sastavni dio revolucionarne vlasti, a bili su ugrađeni u zadatke narodnooslobodilačke borbe, zaštite i upravljanja društvenim poslovima radnika, seljaka, omladine i žena.

U istoriju međunarodnog radničkog i komunističkog pokreta Tito je ušao kao revolucionar koji se prvi latio praktičnog ostvarivanja Marksove ideje — fabrike radnicima. Radnička klasa Jugoslavije primila je ključeve svojih fabrika prije gotovo tri decenije. Našoj socijalističkoj revoluciji i Titu pripada zasluga, što je, i u teoriji i u praksi, reafirmisan davnašnji san međunarodnog proletarijata, ideja koja je u jedno vrijeme bila potisnuta i zaboravljena.

Ove godine obilježićemo tri decenije od istorijske odluke o predaji fabrika i preduzeća na upravljanje radnim kolektivima. Sasvim je izvjesno i očevidno da je ta Titova inicijativa potvrđena dubokim, socijalističkim preobražajem našeg društva i ogromnim rezultatima u materijalnom i kulturnom razvoju cijele Jugoslavije, svih naših republika i pokrajina.

Titova misao i praksa ugrađeni su u temelje našeg društveno-ekonomskog i političkog sistema. U njegovom središtu su radni čovjek, udružen s drugim ljudima, njegova sloboda i sreća, njegova prava kao proizvođača i samoupravljača, njegovi neposredni i dugoročni interesi. Ostajemo duboko zahvalni drugu Titu i radi toga što nas je, ostvarujući zadatke i ciljeve komunističke avangarde, uveo u epohu u kojoj čovjek postaje stvarni gospodar svoga života i svoga rada.

Dozvolite mi da, u ovom bolnom trenutku, podsjetim na ideju i poruku koju nam je Tito uvijek stavljao na srce: čuvajte, drugovi, bratstvo i jedinstvo kao zjenicu oka svoga! Iz dubine svog revolucionarnog iskustva i osjećanja za opasnosti koje su našim narodima kroz dalju i bližu prošlost prijetile on je gotovo svaki svoj govor, svoje razgovore s narodom i mnogobrojne susrete s radnicima, omladinom

i pripadnicima Armije završavao tim lijepim, jednostavnim i nadahnutim riječima, koje kao da i sada odjekuju među nama: »Kad smo jedinstveni, niko nam ništa ne može«. Upravo zbog toga on je temelje našeg jedinstva počeo graditi već 1937. godine, oslobađajući Partiju od frakcijskih borbi, gradeći strpljivo njeno unutrašnje jedinstvo i osposobljavajući je za borbu u teškim danima koji su se približavali.

U narodnooslobodilačkom ratu, pod vođstvom Tita i Partije, iskovan je nerazrušivo bratstvo naših naroda i jedinstvo zemlje, uprkos podmukloj težnji fašističkih okupatora i domaćih izdajnika da zauvijek razbiju Jugoslaviju i podijele njene narode. Na Drugom zasjedanju AVNOJ-a bratstvo i jedinstvo i ravnopravnost naših naroda i narodnosti ozakonjeni su odlukama o uređenju Jugoslavije na federativnom principu.

Tito je u razvoju socijalističkog samoupravljanja vidio široku mogućnost za dalje produbljavanje nacionalne ravnopravnosti i solidarnosti, ističući, u isto vrijeme, da u jednoj višenacionalnoj zajednici ni samoupravljanje ne bi moglo da se ostvaruje bez ravnopravnosti naroda i narodnosti. Jednostavnim i jasnim riječima on je neprekidno podsticao ravnopravnost i svestranu saradnju republika i pokrajina, naglašavajući njihovu odgovornost za sopstveni razvoj i za razvoj jugoslovenske zajednice kao cjeline.

U svom cjelokupnom revolucionarnom djelu on je uvijek tražio spone, gradio mostove i puteve koji vode oslobađanju i zbližavanju naših naroda i narodnosti. Bratstvo i jedinstvo je jedna od najdragocjenijih tekovina naše revolucije koju nam Tito ostavlja. Ono je bilo i ostaće izvoriste naše snage i naših budućih pobjeda.

Tito je imao presudnu ulogu u suprotstavljanju svim pritiscima spolja koji su, u suštini, značili napad na samostalnost i nezavisnost socijalističke Jugoslavije. On je u svim prilikama pravilno cijenio spremnost naših ljudi da brane slobodu i nezavisnost zemlje i unutrašnju čvrstinu i borbeno jedinstvo. A oni su u Titu vidjeli revolucionara i državnika kojeg nikakav pritisak ne može pokolebati i koji je spreman da u najkritičnijim trenucima donosi prave, velike i smjele odluke. »Istina mora pobijediti«, govorio je Tito. Pobjedom te istine otvoren je put ravnopravnim odnosima u međunarodnom radničkom i komunističkom pokretu. Te riječi Tito izgovara u ime svih nas. On govori u ime budućnosti ne samo naše, jugoslovenske, već čitavog radničkog i komunističkog pokreta.

Tito je to načelo ravnopravnosti uvažavao sa ubjeđenjem marksisiste i principijelnošću revolucionara. Zbog toga je uživao visok ugled i iskreno poštovanje.

Za Tita je odgovornost Komunističke partije pred radničkom klasom i narodom svoje zemlje bila najviša odgovornost i prava pretpostavka dobrovoljne internacionalističke saradnje i solidarnosti s borbom drugih naroda za slobodu i nezavisnost, za mir i društveni progres. Uzimajući u obzir iskustvo naše revolucije i specifične uslove borbe za socijalizam u svakoj zemlji, Tito se kao i Lenjin nepopustljivo borio za pravo svake zemlje na svoj put u izgradnji socijalizma, za nezavisnost i ravnopravnost, a protiv svakog spoljnog miješanja i privilegovanog položaja bilo koje partije ili države. Ta borba donijela mu je ugled i dostojanstvo koje će se još više uvažavati u budućnosti.

*Titova posljednja zapovijest — razvijajte
jedinstvo svojih redova i stremite ka višim
dometima borbene spremnosti Armije*

Tito je utemeljio spoljnu politiku socijalističke Jugoslavije. Ta njegova aktivnost začela se u narodnooslobodilačkom ratu, kada je u teškoj borbi za međunarodno priznanje nove Jugoslavije postavio glavne principe njene spoljne politike. Oni su proistekli iz činjenice da su naši narodi, vodeći borbu za svoje oslobođenje i preuzimajući svoju sudbinu u vlastite ruke, čvrsto riješili da sami odlučuju o svom životu i svojoj budućnosti.

Iz te riješenosti, kojoj je drug Tito udario snažan lični pečat, izrasla je spoljna politika Jugoslavije — politika slobode i nezavisnosti, politika nesvrstanosti, mira i društvenog napretka, politika aktivne miroljubive koegzistencije i solidarnosti sa borbom svih naroda za nacionalno i socijalno oslobođenje.

Titov lični doprinos zasnivanju, razvoju i usponu politike nesvrstanosti praktično je nemjerljiv. U trenucima najopasnijih međunarodnih kriza, predviđajući pravac savremenih kretanja, sa istančanim, nepogrešivim čulom revolucionara i vizionara, on je pronalazio najbolje odgovore za neposredne i dugoročne zadatke u borbi za mir i ravnopravnu međunarodnu saradnju. Tito postaje tvorac nove politike, politike nesvrstanosti. To ga je učinilo najistaknutijom figurom nesvrstanog pokreta i savremenog svijeta.

Titov doprinos nesvrstanosti uvijek je bio mobilizatorski podsticajan i stvaralački. On je uvidio i iskazao težnje ogromne većine naroda i zemalja u svijetu da žive u miru, da budu slobodni i nezavisni, da samostalno odlučuju o svom društvenom životu i raspolazu prirodnim bogatstvom i da ravnopravno sarađuju sa drugima.

Na tim osnovama on je gradio jedinstvo nesvrstanih, ističući u prvi plan njihovu ravnopravnost i saglasnost, a odbijajući svaku podjelu na više ili manje progresivne. Borio se za saradnju ravnopravnih i nepomirljivo suprotstavljao svakom nametanju i potčinjavanju.

Tito je imao istaknutu ulogu u uspješnom ishodu svih konferencija nesvrstanih na vrhu, u razradi njihove politike i traženju odgovora za rješavanje konkretnih problema. To posebno važi za njegove inicijative i praktične akcije koje su doprinijele tome da politika nesvrstanosti postane bitan činilac međunarodnih odnosa.

Za svoj ogromni doprinos afirmaciji politike nesvrstanosti, za sve što je dao tom pokretu i savremenom svijetu, drug Tito je dobio izuzetna priznanja, među kojima i Nehruovu nagradu za mir i međunarodno razumijevanje i Specijalno priznanje na konferenciji u Havani.

U tim priznanjima o Titu se govori kao o jednoj od najpoštovanijih ličnosti našeg vremena, čija se riječ slušala kao glas razuma i mira.

Drugarice i drugovi,

Cijelog svog života Tito se borio za slobodu i dostojanstvo čovjeka, a protiv svakog ugnjetavanja. Borio se za nezavisnost i ravnopravnost naroda i zemalja, a protiv politike sile i potčinjavanja. Zbog toga je postao istinita legenda našeg naroda, istinita legenda naše slobode i nezavisnosti.

U toj svojoj borbi on je i u našem unutrašnjem životu i u međunarodnim odnosima stalno doprinosio najširem okupljanju naprednih društvenih snaga i njihovom najvećem jedinstvu. Ali, bio je beskompromisan u suprotstavljanju svakoj uzurpaciji prava radnog čovjeka, naroda i zemalja.

U svojoj dugoj revolucionarnoj praksi, on se nepomirljivo borio protiv dogmatizma i etatizma, birokratije i tehnokratije, liberalizma i nacionalizma — protiv svega što je ugrožavalo tekovine naše revolucije i dostignuća naroda u borbi za nezavisnost, mir i društveni napredak.

Titova revolucija živi i živjeće.

Tito je živ u nama, u svakom našem stroju, u svekolikoj Jugoslaviji. I dokle budemo postojali na ovom mjestu, dokle bude borbe za čovjekovu sreću — i Tito će postojati.

Titovom djelu otvoren je horizont budućnosti.

Poneko u svijetu u ovom času se pita: šta će biti poslije Tita?

Odgovaramo: BIĆE TITO!

Tito je za života govorio: »Vara se svatko ko misli da bi i onda, kada ja ne budem na tom položaju, mogao oslabiti Jugoslaviju iznutra, da bi ona mogla postati plijen invazije sa strane... jer mi imamo čvrst i jedinstven SKJ, imamo snažnu armiju i opštenarodnu odbranu... imamo novu organizaciju vlasti od dolje do vrha, stvorili smo Predsjedništvo, kako bismo se osigurali od mogućih trzavica...«

Titovoj sjeni najbolje ćemo se odužiti ako dostojno izvršimo njegovu poruku koju je pred smrt uputio svim pripadnicima Armije: Njegujte i dalje razvijajte jedinstvo svojih redova; stalno unapređujte moralno-političko stanje svojih jedinica i ustanova; neprekidno stremite ka višim dometima ukupne borbene spremnosti Armije.

Ta poruka je za nas njegova posljednja zapovijest.

Dragi naš druže Tito, mi Tvoji vojnici, svečano se obavezujemo da ćemo ovu Tvoju poruku slijediti i ispunjavati iz dana u dan, i prenositi iz generacije u generaciju.

U ovom bolnom trenutku odajemo najveće priznanje, najdublje poštovanje, najtopliju ljubav Tebi, dragi druže Tito — čovjeku čije je srce kucalo za sve nas, za ljude cijelog svijeta.

Odajemo najdublje poštovanje:

Titu — čelnom vojniku naše revolucije i slobode,

Titu — prvom neimarar nove Jugoslavije i mira u svijetu,

Titu — vizionaru naše svijetle budućnosti,

Titu — predsjedniku Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, predsjedniku Saveza komunista Jugoslavije, vrhovnom komandantu oružanih snaga, trostrukom narodnom heroju i junaku socijalističkog rada.

Slava i hvala Josipu Brozu Titu.